

SÖYLEM VE SLOGANLAR BAĞLAMINDA DEMOKRAT PARTİNİN SEÇİM POLİTİKASI (1946-1950)

The Electoral Policy of the Democratic Party in the Context of Discourse and Slogans (1946-1950)

Mahsun ASYA*

*Doktorant, mahsun_asya@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7928-6798

Araştırma Makalesi / Research Article

ÖZ

Geliş Tarihi:
18.01.2024

Kabul Tarihi:
22.03.2024

Anahtar Kelimeler:
Demokrat Parti, Seçim Politikası, 1950 Seçimleri, Söylem, Slogan

JEL Kodları:
D70, D72

Benzerlik Oranı:
Ithenticate: %11

Birçok yönüyle günümüzde de sıklıkla gündeme gelen Demokrat Parti, kurulduktan sonra tek parti iktidarının bütün baskı ve engellemelerine rağmen kararlı şekilde muhalefet etmeyi sürdürmüş ve kısa sürede tek parti iktidarına karşı cephe alan tüm kesimlerin sığındığı bir liman olmuştur. Demokrat Parti, seçim politikasında yüz yüze ilişkilere büyük önem vermiş toplumla kurduğu samimi ve içten ilişkiler sayesinde seçmenlerin kalbine dokunmaya çalışmıştır. Demokrat Parti, halk için yıllarca kutsal ve ulaşılmaz güç olan siyaseti, altın kafesten çıkarıp seçmenin ayağına götürmüştür. Halka ulaşmak ve onları doğru anlamak için her fırsatta mitingler ve toplantılar düzenlemiş, sade, kısa ve anlaşılır slogan ve söylemlere başvurmuştur. 1950 seçimlerinde yürüttüğü bu etkili seçim faaliyetlerinin ödülünü iktidara gelerek almıştır. Türk siyasal hayatı açısından bir dönüm noktası olarak değerlendirilen 1950 seçimleri, tek partinin baskıcı rejiminden dolayı can çekişen demokrasiye nefes aldırılmıştır. Çalışmanın amacı Demokrat Parti'nin 1946 - 1950 yılları arasında yürüttüğü halkla ilişkiler ve seçim politikasını irdeleyerek halkın davranışlarını etkilemek için kullandığı söylem, slogan ve politikalarını bütüncül bir bakış açısı ve tarihsel bağlam içinde analiz etmektir. Nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışmasının kullanıldığı araştırmada, söylem ve slogan kavramları, Demokrat Parti'nin kuruluş süreci, muhalefet dönemi ve iktidar yolunda yürüttüğü seçim politikalarına değinilmiştir.

ABSTRACT

Received Date:
18.01.2024

Acceptance Date:
22.03.2024

Keywords
Democratic Party,
Electoral Politics, 1950
Elections, Discourse,
Slogan

JEL Codes:
D70, D72

Similarity Rate:
Ithenticate: %11

The Democratic Party, which is also frequently on the agenda today in many aspects, continued to oppose decisively after its establishment despite all the pressures and obstacles of the one-party government and soon became a haven of refuge for all sections opposed to the one-party government. The Democratic Party has attached great importance to face-to-face relations in electoral politics and has tried to touch the hearts of voters thanks to the intimate and sincere relations it has established with society. The Democratic Party has taken politics, which has been sacred and difficult to reach for the people for many years, out of the golden cage and brought it to the feet of the voter. In order to reach the people and understand them correctly, he organized rallies and meetings at every opportunity, resorted to simple, short and understandable slogans and discourses. He received the reward of these effective electoral activities he carried out in the 1950 elections by coming to power. In this regard, the 1950 elections, which are considered a turning point in Turkish political life, breathed life into democracy, which was dying due to the repressive regime of a single party. The aim of the study is to analyze the rhetoric, slogans and policies used by the Democratic Party to influence the behavior of the people from a holistic point of view and in a historical context by examining the public relations and electoral policy carried out by the Democratic Party between Dec. 1946 and 1950. In the research, which uses case study from qualitative research approaches, discourse and slogan concepts, the establishment process of the Democratic party, the opposition period and the electoral policies carried out on the way to power were mentioned.

Atf / Citation: Asya, M. (2024). Söylem ve Sloganlar Bağlamında Demokrat Partinin Seçim Politikası (1946-1950). *Malatya Turgut Özal Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 23-38.

1. GİRİŞ

Türkiye'nin çok partili hayata geçmesinde II. Dünya savaşından sonra değişen dünya konjonktürü etkili olmuştur. Türkiye, savaşa katılmamış ancak savaşın yarattığı problem ve tehditlerden payını almıştır. Her an savaşa girme ihtimaline karşılık özellikle yoksulları ve köylüleri derinden etkileyen geniş tedbirler almıştır. Savaş tedbirleri kapsamında çıkarılan Milli Korunma Yasası, Varlık Vergisi gibi uygulamalar halkın sırtında ağır yük olmaya başlamış ve tek parti (CHP) iktidarına karşı yoğun bir tepkinin oluşmasına yol açmıştır. Bunların yanı sıra savaş döneminde yaşanan ekonomik sıkıntılar, fiyatların aşırı yükselmesi, karaborsacıların elde ettiği haksız kazanç, halkın CHP'ye karşı tavır almasına neden olmuştur (Albayrak, 2004: 24).

CHP'ye yönelik tepki toplayan diğer gelişme ise Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu olmuştur. Gerçekte bu yasanın temel amacı büyük toprak sahipleri ve zenginlerin gücünü kırmaktı. Kanun, Meclis gündemine gelir gelmez tartışılmaya başlanmıştır. Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fuad Köprülü ve Emin Sazak gibi isimler Meclis oylamasına katılmayarak bu yasaya tepki göstermiştir. Yasa, itiraz ve eleştirilerin gölgesinde kabul edilmiş ancak CHP içinde muhalif bir grubun doğmasına kaynaklık etmiştir. Demokrat Parti'nin kurulma sürecinde Toprak Kanunu'nun yanı sıra İsmet İnönü'nün tutumu da etkili olmuştur. İnönü'nün, parti içinde beliren muhalif grubun hizipleşme yerine yeni bir parti ve program etrafında hareket etmeleri gerektiği yönündeki görüşleri, Bayar ve arkadaşlarını yeni bir parti kurma konusunda cesaretlendirmiştir. Yeni partinin kurulma sürecini hızlandıran ikinci kıvılcım ise Bayar, Menderes, Koraltan ve Köprülü'nün CHP yönetimine Dörtlü Taktik olarak tarihe geçen bir önerge sunmaları olmuştur. Önergede bazı tüzüklerin düzeltilmesi ve rejimin daha demokratikleşmesi gerektiğine ilişkin talepler yer almış ancak kabul edilmemiştir. Bunun üzerine önerge sahibi grup, CHP'ye ilişkin eleştirilerini sertleştirerek arttırmıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda CHP yönetimi Menderes, Koraltan ve Köprülü'yü ihraç etmiş, Bayar ise istifa etmiştir. Bayar'ın istifasıyla yeni partinin kurulması kaçınılmaz olmuştur. Nitekim Bayar, istifasının hemen ardından basına verdiği bir demeçte yeni parti kuracaklarının sinyallerini vermiştir. DP, Bayar önderliğinde İnönü'den onay aldıktan sonra 7 Ocak 1946 tarihinde kurulmuştur. DP kurulur kurulmaz tek parti yönetiminden hoşnut olmayan her kesimin sığındığı bir liman haline gelmiştir. Başta köylüler olmak üzere işçiler, çiftçiler, tüccarlar, aydınlar, burjuva sınıfı kısacası toplumun hemen her tabakasına hitap etmiştir. Halkın DP'ye yöneldiğini ve DP'nin gittikçe güçlendiğini gören tek parti rejimi 1947 yılında yapılması gereken seçimi 1946 yılına alarak baskın bir seçimi DP'ye dayatmıştır. DP, henüz teşkilatlanmasını tamamlamadan seçimlere girmek zorunda bırakılmıştır (Kırış, 2021: 402-403).

DP, kazanamayacağını bilerek girdiği 1946 seçimlerinde dikkate değer oranda oy almıştır. Henüz altı aylık bir parti olmasına rağmen elde ettiği bu başarı 1950 seçimleri için umut olmuştur. Halkın desteğini arkasında hissetmek için 1950 seçimlerine kadar birçok politika ve strateji geliştiren DP, halkla ilişkilerde dile getirdiği söylemler, savunduğu tezler ve CHP'ye yönelttiği her eleştiri vatandaşlar nezdinde karşılık görmüştür. DP, birçok vatandaşın özellikle de köylülerin o güne kadar pek duymadığı "Demokrasi ve Hürriyet" söylemleri üzerine yoğunlaşmıştır. Halkla yüz yüze ilişkiler kurmakta zorlanmamış, halkın içinden çıkmış ve halka yönelmiştir. Halkın tek parti rejiminin emrinde olmadığını aksine tek parti iktidarının halkın hizmetinde olması gerektiğini savunmuştur. Halkla iç içe olmayı, onlarla dinamik iletişim kurmayı başarmıştır. "Senin oyun önemlidir, senin oyunla demokrasi büyür" gibi etkili mesajları topluma aktaran DP, toplum üzerinde egemen olan düşüncelerden hareket ederek, amaçlarını gerçekleştirmiştir (Gülsünler ve Ertürk, 2012: 40). Sıklıkla kalabalık mitingler, toplantılar ve gösteriler düzenleyerek halkla bir araya gelmiştir. Bunların yanı sıra seçim dönemi boyunca afişler ve sloganlar yoluyla halkı

etkilemeyi başarmıştır. DP'nin “Beyaz Devrim” olarak nitelediği 1950 seçimlerinde iktidara yürümesi seçim politikaları bağlamında halkla ne kadar başarılı ilişkiler kurduğunun bir göstergesi olmuştur.

Literatürde Demokrat Parti'nin seçim çalışmalarına ilişkin; 1950 seçimlerinde basının rolünü merkeze alan (Güven ve Özkan, 2023), halkla ilişkileri ön plana çıkaran (Gülsünler ve Öztürk, 2012), söylem ve tartışmalar bağlamında değerlendiren (Kırış, 2021), çok partili hayata geçiş dönemindeki seçim sistemlerini ele alan (Balci, 2018), Demokrat Parti'nin slogan ve propagandalarının Türk siyasal hayatına ve siyasal kültürüne ne gibi kazanımlar sağladığına ilişkin (İskender, 2018; İlban, 2017), çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmayı farklı ve özgün kılan yönü; Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinde birden fazla unsurun bulunduğunu vurgulaması ve bu unsurlar arasındaki uyumu, dönemin ruhuna uygun şekilde ele almasıdır. Çalışmanın amacı iktidar değişikliğiyle sonuçlanan 1950 seçimleri öncesi ve seçim dönemi süresince DP'nin kullandığı söylem ve sloganları, seçim politikalarını, ikna edici söylem ve vaatlerini, yürüttüğü faaliyetleri bütüncül bir perspektifle tarihsel bağlam içinde derinlemesine analiz etmektir. Çalışmanın muhtevasına ve amacına uygun olarak nitel araştırma yaklaşımlarından vaka çalışması deseni kullanılmıştır. Vaka çalışması, mevcut bir modelin, durumun, olgunun, kurumun ve/veya sosyal gerçekliğin; derinlemesine, yoğun, bütüncül bir perspektifle tanımlanması ve analiz edilmesidir (Merriam, 1988). Çalışmada DP'nin 1946-1950 yılları arasında yürüttüğü seçim politikası kapsamında yoğun şekilde sloganlardan faydalandığı, kalabalık mitingler düzenleyip halkla samimi ilişkiler geliştirdiği, toplumun nabzını iyi ölçtüğü, tek parti yönetimiyle tartışmaktan kaçmadığı, cesur bir tutum sergilediği ve iktidarı elde etme yolunda etkili bir seçim politikası yürüttüğü sonucuna varılmıştır.

2. SÖYLEM VE SLOGAN

“İnsan belleğinde, bireysel veya kolektif bir olay veya duruma ilişkin yapılan açıklama” şeklinde bir anlam çağrıştıran söylem kavramı, siyasi bir araç, bir yönetme olgusu, düşüncenin dilde gizlenmiş hali olarak değerlendirilmektedir (Foucault, 2005:245). Etimolojik olarak Latince’de “discursus” kelimesinden türetilen ve “yoğun tartışma”, “karşılıklı iletişim” ve “görüşme” anlamlarında kullanılan söylem kavramı (Sözen, 2014: 17) kültürel, ideolojik, sosyal, ekonomik ve politik disiplinlerin tümüyle ilişkili bir terimdir. Söylem, dil ve argüman kullanımı, konuşma tarzı, ideoloji aktarımı gibi birden çok işlevi yerine getirmektedir. Söylem, dil vasıtasıyla gücü elde etmektir. Söylem, onu kullanan ve üreten öznenin bakış açısına ve dünya görüşüne göre şekillenir ve yeni bir gerçeklik inşa eder. Bu inşa süreci dil vasıtasıyla gerçekleşir. Bu yönüyle söylem, siyasetin etkin gücü, dil ve düşüncenin birlikteliğidir. Söylem, gündelik hayatın pratikleri içerisinde doğal koşullarda oluşan sözlü ve yazılı iletişim kanallarının tümünü kapsayan, bütün iletişim türlerini kuşatan özne ile nesne arasında iletişim ve etkileşimi sağlayan dil ve dil pratikleridir (Günay, 2013: 26).

Siyasetçilerin, seçmen kitlelerinin dikkatini çekmek, hissiyatlarına tercüman olmak, onları etkilemek için başvurdukları siyasi iletişim araçlarından biri de sloganlardır. Savaş çılgılığı anlamına gelen *slogorne* kelimesinden türetilen (Kohli vd, 2007: 415) slogan terimi, yönlendirilmek istenen kitleyle etkili bağlar kuran, geliştiren ve bilinçaltına hitap eden örtük formüllerdir (Batu vd, 20221: 262). Slogan, özellikle bir fikrin veya ürünün tanıtım ve reklamını yapmak için kullanılan, kolayca hatırlanabilen kısa ifadelerdir (Cambridge Dictionary, 2024). Sloganlar bir fikrin veya ürünün imajını güçlendiren, tanınmasına ve hatırlanmasına yardımcı olan önemli argümanlardır (Kohli ve diğerleri, 2007: 415). Sloganların en önemli özelliği yalın,

kısa, kafiyeli, ritimli, söylenişi kolay ve keyifli, akılda kalıcı ve hatırlanabilir olmasıdır. Bu tür sloganların en başarılı seçim sloganları olduğu kabul edilmektedir. Sloganlar, yazılı ve görsel medya araçları, siyasi reklamlar, açık alan toplantı ve mitingleri vb. çeşitli platformlarda seçmene sunulmakta ve hedef kitlenin algı ve dikkatlerinin istenilen doğrultuda yönlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Siyasi partiler yaratıcı sloganlar vasıtasıyla mesajlarını daha etkili hale getirerek rakiplerinden farklılaşmakta ve seçmeni yoğun şekilde etkilemektedir. Böylelikle hem partiye gönül vermiş seçmenlerin tutumları pekiştirmekte hem de kararsız ve karşıt tutum sergileyen seçmenlerin ikna edilmesini sağlamaktadır (Batu ve diğerleri, 2021: 257-262).

3. DEMOKRAT PARTİ'NİN SÖYLEMLERİ SLOGANLARI VE SEÇİM POLİTİKASI

3.1. Demokrat Parti'nin Kuruluşu

Demokrat Parti'nin kuruluş süreci iç ve dış dinamiklerin etkisiyle sancılı ve kademeli gelişmiştir. 1945'te sona eren II. Dünya Savaşı'nda mağlup olan Almanya, İtalya ve Japonya gibi totaliter rejimler yıkılmış, ABD önderliğindeki demokrasi bloğu galip gelmiştir. Yaşanan bu gelişmeler Türkiye'nin 1945'ten sonraki iç politikasının şekillenmesinde etkili olmuş ve Türkiye yönünü demokrasi bloğuna çevirmiştir. Bu bloğa yaklaşmak, siyasi rejimini benimsemek, onlarla beraber hareket etmek anlamına geliyordu. Türkiye artık Batı demokrasisinin ilkelerine göre kendini uyarlamalıydı. Nitekim savaş sonunda Birleşmiş Milletler Şartı'nı kabul ederek demokrasinin temel prensiplerini göz önünde bulunduracağını, daha özgürlükçü ve demokratik bir rejime geçeceğinin de teminatını vermiştir (Börklüoğlu, 2020: 50; Gülsünler ve Ertürk, 2012: 91).

Demokratik gelişme ve çok partili düzene geçiş sürecinin esas seyri 1945 yılında hızlanmıştır. Resmi düzeyde ilk adım Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından verilmiştir. İnönü, demokratik bir yönetimin benimseneceği konusunda yeşil ışık yakmış, bu yönde gösterilen çalışmaları olumlu değerlendirmiştir. Çok partili hayata geçiş için atılan adımlar II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle mümkün olmuşsa da savaşın iç siyasette sebep olduğu tahribat büyük olmuştur. Türkiye, II. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmayı başarmış, ancak her an savaşa girme ihtimaline karşılık büyük bir ordu kurmuştur. İç siyasette ise baskıcı bir rejim anlayışı benimsemiştir. Köylüler, jandarma baskısından bunalmış, halk ezilmiş, karaborsadan faydalanan yeni bir burjuva sınıfı ortaya çıkmıştır. Ezilen ve yoksullukla mücadele eden halk, iktidara düşman olmuştur. Tek parti rejimi bir yandan köylüleri baskı altında tutarken öte yandan da orta sınıfları tedirgin edecek tasarruflarda bulunmaktan da çekinmemiştir. Bunun en belirgin örneği ise 1945 yılındaki Toprak Reformu Tasarısı olmuştur (Ahmad, 2015: 27).

Toprak Reformu, devletin elindeki toprakların, toprağı hiç olmayan veya az toprağı olan köylülere dağıtılmasını öngörüyordu. Ancak tartışma ve eleştirilere yol açan esas konu, özel kişilere ait toprakların kamulaştırılmasına onay veren hükümlerdi (Atılğan ve diğerleri, 2019: 359). Bu reformu başta Adnan Menderes olmak üzere Refik Koraltan ve Emin Sazak gibi birçok büyük toprak sahibi isimler uzun süre ve sert şekilde eleştirmiştir. Çünkü bu reform, büyük toprak sahiplerinin iktisadi ve siyasi gücünü zayıflatacak, buna mukabil tek partiyi güçlendirecekti. Bütün bu tartışmaların gölgesinde ve muhalif seslere rağmen kanun tasarısı kabul edilmiştir (Ahmad, 2015: 29). Toprak Reformu gündemdeki yerini korurken 7 Haziran 1945'te eski Başbakan Celal Bayar, Prof. Dr. Fuat Köprülü, büyük toprak sahibi Adnan Menderes ile emekli bir vali olan Refik Koraltan'dan oluşan dört CHP'li milletvekili tarafından parlamentoya bir takrir sunulmuştur (Şahin ve Tunç, 2015: 39). Takrirden, tek parti rejiminden, Meclisin denetlenmesi ile temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasına ilişkin talepler yer almıştır. Diğer bir anlatımla demokrasi tarihinde bir eleştiri metni olarak kabul edilen bu takrirden CHP'den daha demokratik ve siyasi liberalizm talebinde bulunulmuştur (Kahraman, 2012: 197). Ancak bu talepler CHP

yönetimi tarafından kabul görülmemiştir. Önergeleri kabul edilmeyen Dörtlülük Takrir, çeşitli gazete ve dergilerde CHP'ye ilişkin eleştirilerinin dozunu artırarak devam ettirmiştir. Bunun üzerine CHP yönetimi Menderes ve Köprülü'yü ihraç etmiştir. İhraçların parti tüzüğüne aykırı olduğunu savunan Refik Koraltan da ihraç edilmiştir. Bu ihraçlardan birkaç ay sonra Celal Bayar istifa etmiştir. Bayar'ın istifasıyla Dörtlülük Takrir'in yeni bir parti kuracağı söylentileri iyice gün yüzüne çıkmıştır. Nitekim Bayar, basına verdiği bir demeçte yeni bir parti kuracaklarına dair açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklama üzerine Cumhurbaşkanı İnönü, Celal Bayar'ı yemeğe davet ederek kurulacak olan yeni partinin din, laiklik, köy enstitüleri ve dış politikaya ilişkin amaç ve programları hakkında tatmin edici cevaplar aldıktan sonra yeni partinin kurulmasına onay vermiştir (Kahraman, 2012: 200). Bu gelişmelerin ardından Demokrat Parti, Celal Bayar önderliğinde 7 Haziran 1946'da kurulmuştur. DP, kuruluş kurulmaz halk nezdinde büyük bir ilgi uyandırmış, tek parti iktidarından hoşnut olmayan herkesin toplanma alanı haline gelmiştir (Kırkpınar, 2002: 90).

3.2. 1946 Seçimleri ve Demokrat Parti'nin Muhalefet Dönemi

Demokrat Parti, CHP'ye karşı muhalefet etmenin zor olduğunu biliyordu. Çünkü CHP bu dönemde hükümetin, devletin ve bürokrasinin efendisi, hatta kendisiydi. Bu dönemde demokrasi kültürü muhalefet için henüz olgunlaşmamıştı. Bir muhalif grubu düşman görmek ile rakip görmek arasındaki ince çizgiyi tutturabilmek oldukça zordu (Demirel, 2021: 64). Bayar, bunun farkındaydı ve DP'nin içindeki sertlik yanlılarını frenleyerek CHP'ye koz vermemek için gayret ediyor, CHP'yi ürkütecek tutumlardan kaçınıyordu. Çünkü CHP ile devlet özdeşti. Diğer bir ifadeyle CHP karşıtı muhalefetin, partiye değil, rejime-devlete tehdit oluşturduğu iddiası kolayca ortaya atılabirdi. Bu da DP'nin kapatılmasına yol açabilirdi (Demirel, 2021: 53). Bayar, bir yandan parti içi disiplini ve sükûneti sağlarken öte yandan da tek parti yönetimine karşı toplumsal muhalefetin yükseldiğini biliyor, (Çavdar, 2019: 15) eleştiri ve söylemlerini harekete geçmeye hazır halde bulunan bu kitleleri yönlendirme üzerine seçiyordu. Bayar önderliğindeki DP, her fırsatta halkçılığı ve halkın egemenliğini ön plana çıkararak siyasal iktidarın yetkiyi halktan alması gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu eleştiriler vasıtasıyla kendini iyiden iyiye halka kabul ettirmiş, halkın düşüncesinde demokrasiyi geliştirebilecek, milli iradeyi hâkim kılabilen bir konuma gelmiştir. Halk, DP'nin tek parti rejimine son verebilecek kudrete sahip olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden DP, tek parti yönetiminden memnun olmayan ve ona son vermek isteyen herkesin partisi haline gelmişti. DP'nin iktidara alternatif olabilecek gerçek bir muhalefet partisi olduğu ve etkin bir muhalefet çalışması yürüteceğine inanan kitleler, partiye olan ilgilerini ortaya koydukça, CHP endişeleniyordu (Kırkpınar, 2002: 91). Halkın kitleler halinde DP'ye teveccüh ettiğini gören CHP, buna bir reaksiyon göstermeye karar vermiş ve DP'nin seçimleri kazanma ihtimaline karşılık 1947'de yapılması gereken genel seçimlerin 1946'da yapılmasına karar vermiştir. CHP'nin asıl amacı DP'lilerin tam örgütlenmelerine fırsat vermemek, seçime hazırlık yapma süresi tanımamaktı. Menderes'e göre CHP'nin aldığı bu karar partisinin güç kazanmasını durdurmaktan başka bir amaç taşımıyordu (Cumhuriyet, 30 Nisan 1946). DP'liler 1946 seçimleri öncesinde dürüst ve hilesiz bir seçim ortamının sağlanması gerektiğini sık sık tekrar etmiş, bu şartların sağlanmaması halinde ise seçime girmeyeceklerini ifade etmişlerdi. Ancak seçime katılmamak DP'nin kapatılabileceği anlamı taşıyordu. Seçime girip girmeme konusunda kısa bir tereddüt yaşadıktan sonra kazanma şanslarının olmadığını bilerek seçimlere girme kararı almışlardı. Bu kararın ardından yoğun bir seçim kampanyası yürütmeye başlayan DP, halkın tek parti yönetimine duyduğu nefreti ustalıkla kullanmıştır. DP, tek partinin baskıcı ve keyfi uygulamaları üzerine odaklanarak halkın istek ve taleplerini dikkate almadığını vurgulayarak iktidara gelmeleri halinde ise halk üzerindeki bu baskıları kaldırarak hürriyetleri sağlayacaklarını ifade etmiştir. İsmet Paşa'nın ülkenin başında olduğu sürece hiçbir şeyin değişmeyeceğini savunmuşlardır. DP, bu eleştirilerinde oldukça başarılı olmuştur. İnönü, kısa süre sonra halk

nezdinde nefret uyandıran tek partinin simgesi haline gelmişti (Ahmad, 2020: 132-133). DP, halkın nabzını iyi ölçmüş, beklenti ve taleplerini iyi okumuştur. İktidara geldikleri takdirde ezanın yeniden Arapça okunmasına izin vereceklerini ifade ederek halkın manevi duygularına da hitap etmeyi ihmal etmemişlerdi (Kahraman, 2012: 228). Böylece dindar kitlelerin de desteğini almaya çalışmıştır (Atılğan vd, 2019: 369). DP'liler 1946 seçimlerinde geniş mitingler düzenleyerek, halkı siyasal ortama alıştıran, halkta siyasal bilincin oluşması için yoğun şekilde çaba sarf etmiştir. Eski seçimlerin durgun ve sessiz ortamına alışık olan vatandaşlar, bir anda devasa meydan mitingleriyle karşılaşmış, evlerine kadar gelerek oylarına talip olduklarını söyleyen siyasetçilerle ve propagandalarıyla tanışmıştır. Halk, DP'nin kendilerine gösterdiği bu ilgi ve ilişkiden oldukça memnun kalmıştır (Şahin ve Tunç, 2015: 46).

DP, halkın desteğini almak ve onları etkilemek için her türlü yola başvurmayı ihmal etmiyordu. Halk tarafından bilinen ve sevilen üst düzey isimlerle de güçlü iletişim kurmayı başarmıştı. Nitekim dönemin önemli isimlerinden biri olan Mareşal Fevzi Çakmak ile anlaşarak partilerine kazandırmışlardı. DP'den milletvekili adayı gösterilen Çakmak, Atatürk'ün yakın silah arkadaşı ve İstiklal Savaşı'nın önemli figürlerindendi. Mareşal olması ve eski bir ordu mensubu olmasının yanı sıra dindarlığıyla da bilinen bir şahsiyetti. Bu nedenle halk arasında önemli bir ağırlığı ve büyük bir saygınlığı vardı. Mareşal Fevzi Paşa'nın katılmasıyla beraber iyice güçlenen DP, bu havayla seçimlere girmişti. Seçim 21 Temmuz 1946'da yapılmıştı. Sonuçlar açıklandığında ise meclisteki 465 üyeliğin 395'ini CHP, 66'sını DP, 4'ünü de bağımsızlar kazanmıştı. Bu seçim hazırlanış itibarıyla baskın bir seçim olmasına rağmen DP, seçmen kitlelerin ilgisini uyandırmayı başarmıştı (Özkan, 2019: 34-35). Seçimlerin ardından birçok il ve ilçede baskı ve usulsüzlüklerin yapıldığına dair şikâyetler yapılmış ancak sonuç değişmemiştir. İsmet İnönü Cumhurbaşkanı, Recep Peker Başbakan, Kazım Karabekir de Meclis Başkanı seçilmiştir (Eroğul, 2019: 22-24). Oyların değerlendirilmesi, açık oy, gizli sayım esasına göre yapılmış ve sonuçlar yıllarca tartışılmıştır. Bu seçimleri yıllar sonra eleştiren Gazeteci Burhan Felek 1946 seçimleriyle ilgili ilginç bir değerlendirme yapmıştır. Felek, "*Seçimleri demokratlar, mazbataları halkçılar kazandı*" diyerek dönemin atmosferini ve seçim usullerini eleştirmiştir (Milliyet: 15 Ocak 1975). CHP'nin 1946 seçimlerinde yaptığı kanun dışı uygulamalar ve baskılar, kitleleri DP'ye doğru harekete geçirmiş, DP'ye yeni bir ivme ve artı bir motivasyon kazandırmıştı. 1946 seçimleri DP'ye başta 1950 seçimleri olmak üzere diğer tüm seçimler için bol miktarda siyasi malzeme vermişti. DP iktidara gelene kadar bu seçimlerde hile ve baskıların olduğunu her fırsatta dile getirmişti. Bu seçim, DP'lilerin "*Mağdur Olma ve Haksızlığa Uğrama*" temaları üzerinden söylem ve eleştiri üretmeyi kolaylaştırmış, partinin güçlenmesini sağlamış, kök salma ve kimlik yaratma sürecinde etkili olmuştur (Demirel, 2021: 63)

DP, siyasî hayatının ilk yılını böyle gergin ve engellemelerle karşı karşıya kalarak tamamlamıştı. Buna rağmen birçok kazanım elde etmişti. Çok partili siyasal bir rejim artık Türkiye'de, zor şartlar altında da olsa yaşayabileceğini göstermişti. Halk, DP'nin tek partinin baskıcı ve bunaltıcı rejimine karşı verdiği kararlı mücadeleyi görmüş ve DP'ye sahip çıkmıştı. Bu durum doğal olarak DP'nin güçlenmesine ve halk nezdinde saygınlık kazanmasına ve siyasî değerinin artmasında önemli rol oynamıştı (Şahin ve Tunç, 2015: 55).

Seçimin yankıları sürerken DP, birinci kongresini gerçekleştirmiştir. DP'nin bu ilk kongresi, tüm fikirlerin kolaylıkla ifade edildiği, özgürlük ve hürriyet nidalarının atıldığı demokratik bir kongre olmuştur. Halk, ilk kez bu kadar özgürce konuşabiliyordu. Kongrede kürsüye çıkan bir hatip: "*bizi buraya hürriyet hasreti topladı. Şahıs iradesine, zümre hâkimiyetine son vermek kararı topladı*" diyerek kongreyi özetlemiştir. Kongrede konuşma yapan DP Genel Başkanı Celal Bayar, hükümetin muhalefete karşı tarafsız davranmadığına ilişkin eleştirilerde bulunmuştur.

Bayar, kongrede düzeltilmesi gereken konuları ve taleplerini şöyle sıralamıştı: “*Kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayan ve anayasaya aykırı tüm yasaların değiştirilmesi, oy güvenliğini temin edecek yeni bir seçim yasaının getirilmesi ve cumhurbaşkanlığı ile parti başkanlığının ayrılması gerektiği*”. Bunların kabul edilmemesi halinde ise Meclisi terk edip iktidar mücadelesini halkın içinde, halkla beraber halkla iç içe başlatacağını ifade etmişti (Karpat, 2019: 156). Bu tutum şimdiye kadar siyasal hayatta alışık olunmayan bir tutumdur. Çünkü siyaset, o güne kadar halkın üzerinde veya halka rağmen yapılıyordu. Bu cesur çıkışın ardından halk hem şaşırılmış hem de DP’yi daha fazla sahiplenmişti. Bayar, bu kararlı duruşuyla halkın gönlüne dokunmayı başarmıştı. Halk, kendi gücünün farkına varmış, DP’ye daha kuvvetli bağlarla sarılıp, kalabalık gruplar halinde teveccüh etmişti. Daha sonraki süreçte Sine-i Millet olarak da sıkça dillendirilen bu söylem, asıl gücün millette olduğuna dikkat çekmiştir. Bu söylemle beraber halkla DP arasındaki mesafe neredeyse sıfıra inmişti. DP, coşkulu geçen kongrenin ardından her fırsatta halkın içine karışarak onlara dokunarak, ilişki kurmuştur. Halkla kurulan yüz yüze ilişkilerde oldukça başarılıydılar. Ülkenin hemen her yerinde kalabalık mitingler düzenleyip, propagandalar yaparak iktidarı eleştiriyorlardı (Eroğul, 2019: 33-38). DP’nin halkla ilişkilerde gösterdiği başarı tek parti iktidarının Başbakanı Recep Peker’i oldukça rahatsız etmişti. Peker, bunun üzerine DP’ye yönelik otoriter tutumlar sergilemiş, İstiklal Mahkemeleri’ne atıfta bulunarak DP’yi kapatmakla tehdit eder hale gelmişti. İktidar ve muhalefet arasındaki ipler gittikçe gerilmişti. Peker’in sınır tanımaz antidemokratik söylem ve tutumlarını sıkça eleştiren Celal Bayar, Recep Peker hükümetiyle demokrasi yapılmayacağını ifade etmişti (Vatan, 8 Temmuz 1948). İpler artık kopma noktasına gelmişti. Öyle ki hükümetle muhalefet arasındaki gerilimi sonlandırmak üzere devreye Cumhurbaşkanı İnönü girmişti. İnönü, tarihte 12 Temmuz Beyannamesi olarak bilinen bildiriye yayınlamaya iktidar ve muhalefet partilerine karşı eşit bir tutum içerisinde olacağını ifade etmiş, iki taraf arasında arabuluculuk rolünü üstlenerek, karşılıklı güveni tesis etmeye çalışmıştı. İnönü, bu beyannameyle muhalefet partileriyle tek parti arasında eşitlik sağlanacağına ilişkin teminat vermiştir. Ancak 12 Temmuz Beyannamesi kalıcı bir uzlaşma getirmemiş, kısa süre sonra DP ve CHP arasındaki gerginlik yeniden tırmanmıştı. DP yöneticileri iktidarı yeniden eleştirmeye başlamıştı. İnönü, siyasi ortamı yumuşatmak ve gerilimi sonlandırmak için istifa eden Peker yerine daha ılımlı olan Hasan Saka’ya kabineyi kurma görevi vermişti. Hasan Saka kendine tevdi edilen bu görevi yerine getirerek yeni kabineyi kurmuştur. Ancak kısa sürede eleştirilerin hedefi olmuş ve yıpranmıştır. Bu dönemde CHP’de tam bir güvensizlik ortamı oluşmuştu. Nitekim 22 Haziran 1948’de Kütahya’da yaptığı bir konuşmada Menderes, “*halk partisi yıpranmış ve heyecanını kaybetmiş kadrosuyla eskimiş, görüş ve fikirleriyle tam bir aciz içinde kıvranmaya başladı*” diye eleştirmişti (Eroğul, 2019: 40-57).

DP, 12 Temmuz Beyannamesi’ne rağmen seçim kanununun tek partiden yana olduğunu gerekçe göstererek ara seçimlere katılmamıştı. Bu seçimde seçmenlerin önemli bir kısmı seçimlere katılmayarak mevcut durumuna tepki göstermişti. Bu tepki beraberinde seçime olan ilginin beklenenden çok daha az olması sonucunu getirmişti. Bu durum, CHP’nin halk nezdindeki saygınlığını yansıtması açısından önemliydi. Katılımın oldukça düşük seviyelerde kalması DP’ye duyulan hayranlığın arttığına bir işaretiydi (Şahin ve Tunç, 2015: 64). DP, seçime ilginin çok düşük olmasından cesaret alarak kendinden emin bir şekilde artık yürürlükteki kanunlarla bile iktidara gelebileceğini düşünüyordu. Ülkenin hemen her yerinde büyük kitlelerin katıldığı mitinglerde “Derhal Seçim” sloganları atmaya başlamışlardı. DP, halkın desteğini yanında hissettikçe güçleniyor ve cesaretleniyordu. Buna karşın Hasan Saka Hükümeti eleştirilere cevap veremeyecek kadar yıpranmış ve çaresiz kalmıştı. Bu durumu iyi okuyan Bayar, Edirne’deki mitinginde: “*iktidarın artık tedbir alma ve hareket kabiliyetini kaybettiğini*” ifade etmişti. Bu sözler gerçeğin kendisiydi. Saka Hükümeti bir ay sonra istifa etmişti. İktidar, artık CHP için taşınması zor bir yük, gücünü aşan bir durum haline gelmişti. Saka’nın istifası sonrası kendilerine

kabineyi kurma görevi verilen dört CHP milletvekili bunu kabul etmemişti. Nihayet Şemsettin Günaltay bu ağır sorumluluğu üstlenerek hükümeti kurmuştu. Günaltay, hükümeti kurduktan hemen sonra DP genel merkezini ziyaret ederek iyi ilişkiler geliştirmeye çalışmıştı. Bu ziyaretin ardından DP'nin özellikle çok şikâyet ettiği seçim kanununun değiştirilmesi için bir komisyon kurulmuştu. Ancak kurulan komisyon çok ağır hareket ettiği için eleştirilmiş, hatta DP'liler kanunun, olduğundan daha fazla uzamasını bir oyalama taktiği olarak değerlendirmişlerdi. DP'lilerin sabırsızlıkla beklediği, yeni seçim kanunu Şubat 1950'de Meclis'te görüşülmeye başlanmıştır. Kanun, temel ilkeleri bakımından demokratikti. Gizli oy, açık sayım ve yargı denetimini içeriyordu. Demokratların yıllardır istediği seçim güvencesi bu kanunla sağlanmıştı. Meclise geldikten sonra DP ve CHP'lilerin müşterek oylarıyla kabul edilmişti. Seçim kanununun kabul edilmesiyle birlikte Türk siyasal hayatında demokrasi kültürünün filizlenmesi, gelişmesi ve kök salması bakımından önemli bir adım atılmıştı (Eroğul, 2019: 58-69)

3.3. 1950 Seçimlerine Doğru

DP'liler Türk siyasal ve demokrasi hayatında dönüm noktası olarak kabul edilen 1950 seçimleri öncesi mitingler düzenleyerek afiş ve sloganlar hazırlayarak, basını kullanarak halkla dinamik iletişim kurmayı başarmıştır. DP, seçim öncesi süreçte halkla ilişkilerde birçok yola başvurmuştur (Kırış, 2021: 407). Söylem ve eleştirilerini tek parti iktidarının yürüttüğü politikalar üzerinden inşa etmiş, demokrasi, hürriyet, özgürlük gibi halkın yıllarca özlem duyduğu kavramları ön plana çıkarmıştır. Halkla doğrudan yüz yüze ilişkiler kurmuş, devletin halkın hizmetkârı olduğunu göstermeye çalışmıştır. Toplumun eleştiremediği ancak içten içe nefret ettiği tek parti rejimini sert şekilde eleştirerek, halkın hislerine tercümanlık yapmıştır. Halkla iletişim kurmak için bağış toplama faaliyetlerinden mitinglere, sloganlardan afişlere hemen her yöntemi denemiş ve başarılı olmuştur.

Halkla İlişkilerde Demokrasi Söylemi: DP, demokrasi söylemine büyük önem atfetmiş, demokrasiyi partinin kuruluş gayesi olarak ilan etmişti. DP, her fırsatta demokrasinin esaslarına en uygun devlet şeklinin Cumhuriyet olduğunu vurguluyordu (Kahraman, 2012: 204). DP'nin milli menfaatlere ve insanlık haysiyetine en uygun prensip olarak kabul ettiği demokrasi, aynı zamanda yurttaşlar arasında eşitlikçi, milli iradeyi hâkim kılan, kişisel hak ve özgürlüklere sahip çıkan bir anlayıştı. DP için önem arz eden diğer husus ise halkın DP'nin demokrat olduğuna inanmasıydı. Bu nedenle sıklıkla demokrat oldukları yönünde söylemler geliştirmişlerdi. Bu kapsamda "biz kimiz? Demokrat kimdir? Demokrat neyi savunur, neyin karşısında durur?" gibi sorulara cevap vererek, hem demokrat olduklarını ispat etmeye çabalıyor hem de bir demokrat kimliği inşa etmeye çalışıyorlardı. İnşa ettikleri bu kimliği tek parti rejimine yönelik yürüttüğü politikalarla uyumlu hale getirmeyi başarmış ve halk nezdinde kabul görmüştü (İlban, 2017: 78). DP'lere göre partinin benimsediği tüm ilke ve değerler demokrasinin vazgeçilmez değerleriydi. Bayar'ın demokrasiye yönelimi "Demokrasiyi anladım, kabul ettim, savunuyorum, savunacağım" şeklindeydi. DP, artık demokrasi bayraktarlığını bir dava haline getirmişti. DP yöneticileri ilerleyen zamanlarda çıktıkları yol için "demokrasi davası" tabirini sıkça kullanıyordu. Nitekim Zonguldak'ta kongrede konuşan Samet Ağaoğlu isimli bir partili, "Atıldığımız demokrasi ve hürriyet davası bize insanca yaşamayı temin edecektir" (Vatan, 26 Mart 1950) demişti. Demokrasiye ilişkin fikirlerini, Bolu'da düzenlenen bir mitingde dile getiren Celâl Bayar "Demokrasi davasının muzaffer olacağına inanıyorum, reylerinizi vicdanlarınızı kullanarak veriniz" ifadelerini kullanmıştı (Cumhuriyet, 2 Mayıs 1950).

DP'liler demokrasiye atfen, artık "Atama" döneminin kapandığını, "Seçim" döneminin geldiğini her fırsatta vurguluyorlardı. Demokrasi söylemi başta partililer olmak üzere toplumun önemli kesiminde gündelik hayatın bir parçası haline gelmişti. Demokrasi söylemi bağlamında bir

demokrat kimlik inşa etme çabası başarılı olmuştu. Artık her DP üyesi bir demokrasi görevlisiydi. Köy kıraathanelerinde, sinemalarda, sokaklarda, pazarlarda, meydanlarda, kısaca halkla temas kurabildikleri her alanda demokrasiyi anlatmaya çalışıyorlardı. Varlıkları demokrasinin tam ve eksiksiz anlatılmasına bağlıymışçasına heyecanlı bir şekilde demokrasi havariliği yapıyorlardı. Örneğin DP Beyoğlu İlçe Teşkilâtı tarafından düzenlenen bir toplantıda, "*Demokrat demek vatandaşlarla karşı karşıya konuşmak, yani doğrudan doğruya size hitap etmek demektir*" (İlban, 2017: 80-81) demişti. Bu ifade, DP'nin seçim politikası ve halkla ilişkiler politikasını özetler nitelikteydi. DP, demokrasi kapsamında, halkı etkilemek için birçok farklı strateji geliştirmişti. Toplantı veya kongrelerde parti liderleri, milletvekili adayları, il ve ilçe başkanları gibi isimlerin yanı sıra siyaset konusunda deneyimi olmayan herhangi bir köylü veya işçi de bu tür siyasi faaliyetlerde kürsüye çıkıp kendini ifade edebiliyordu. Demokrasi kavramı kapsamında, 1950'de yapılan bir kongrede konuşan İdris Çamlıbel isimli bir partili, "*Ben çok az tahsil görmüş eski pehlivanlardan bir köylüyüm, sizin gibi bir topluluk karşısında konuşma fırsatını ilk defa Demokrat Parti'de buldum*" (Vatan, 2 Nisan 1950) demişti. Bu gibi siyasi etkinliklerde toplumun her kesiminden seçmenlere kendilerini ifade etme fırsatı verilmesi ve halkın kürsüde kendini ifade etmesi, kendi sesini duyurması DP ile toplum arasındaki bağı gün geçtikçe daha kuvvetli hale getiriyordu. DP, 23 yıllık CHP iktidarının toplum üzerinde yarattığı yorgunluğu ve bıkkınlığı var gücüyle kullanmış, CHP'ye kırgın ve küskünler sınıfını demokrasi kavramı odağında kendi yanına çekmeyi başarmıştı (İlban, 2017: 82).

Mitingler ve Halkla Doğrudan Buluşmalar: DP'liler halkla iç içe olmaya, mitingler ve toplantılar düzenlemeye, mitinglerinin kalabalık olmasına büyük önem veriyorlardı. Mitingler partinin vitriniydi. Partililerin, milletvekili adaylarının, halkın karşısına çıktığı ve tanıtıldığı bir platform haline gelmişti. İktidara yürüme yolunda parti-seçmen arasındaki ilişkinin en önemli adım olduğunun farkındaydı. DP, bu hassas ve güçlendirici iyi okumuş, partiye artı değer kazandırmayı başarmıştı. Mitinglerin kalabalık olması en yaşlısından en gencine kadar herkesin gönüllü katılması ve desteklerini göstermesi DP'nin doğru yolda olduğunun kanıtıydı. Mitinglerde sık sık "*Yeter söz milletindir*", "*ısmarlama milletvekili istemiyoruz, yalan vaatlere inanmıyoruz*" sloganları atılıyordu. Bu slogan ve söylemlerin yarattığı heyecan ve coşku DP'ye daha kararlı ve net bir duruş kazandırmıştı. DP, "*Bugünkü halinizden memnun iseniz oylarınızı iktidara, değilseniz bize veriniz*" söylemiyle seçmene net ve etkili mesaj veriyordu (İşler, 2007: 6; Cumhuriyet, 7 Mayıs 1950).

DP, köy ve kasabalara giderek yerli halkla sohbet ederek, hatta zaman zaman onların evlerinde konaklayıp onlardan biriymiş imajı veriyordu. DP'nin bu yöntemleri o güne kadarki siyasal mücadele usullerini ters yüz etmişti. Eskiden ancak uzaktan ve hayranlıkla bakılan siyasetçiler, devlet adamları, bürokratlar artık oy toplayabilmek için çamurlu köy yollarını aşındırılmıştı. Halkla kurulan bu yakın temas halkın seçmen olarak önemsendiğine kuvvetli bir vurgu yapmıştı (İşler, 2007: 6-7).

Eleştiri Söylemleri: DP'liler seçim propagandası yapabildikleri her alanda her mitingde halka seslerini duyurabildikleri her platformda CHP ile ters düşmekten çekinmeden her fırsatta CHP'yi eleştiriyorlardı. Bu eleştirilerin başında da CHP'nin aristokrat bir parti olduğu eleştirisiydi. DP'li bir milletvekili "*CHP'nin aristokrat bir parti olduğunu, halkın içinden çıkmadığını ve halkı yakından tanımadığını, ancak Demokrat Parti'nin aristokrasi duvarları yıkan, halkın bağrından kopmuş bir parti olduğunu*" ifade etmişti. DP, çatışma ve gerilimlerden olabildiğince faydalanmaya çalışıyordu. Gerilim ve çatışmayı ustalıklarla kullanıyorlardı. Bu gerilimi halka yansıtma konusunda da başarılı politikalar izlemişlerdi. Örneğin CHP'li üyeler veya milletvekili adayları seçmenlere, "*neden DP'den yana oluyorsunuz?*" diye sorduklarında, "*Sizi ayağımıza*

getirdi" şeklinde cevap alıyorlardı. Seçmenlerin verdiği bu cevap DP'nin halkla kurduğu ilişkinin ne kadar kuvvetli olduğunun bir göstergesiydi. CHP ve DP'nin halk nezdindeki değerini yansıtmaları bakımından önemliydi. DP ayrıca CHP'nin hükümet aygıtlarını kullanarak Demokrat Partili yönetici ve vatandaşlara yönelik çeşitli baskılar uyguladığını dile getirerek mağduriyet söylemlerini kullanmayı da ihmal etmiyordu (Kırkpınar, 2002: 90-99). Bunların yanı sıra DP'nin temel eleştirileri CHP'nin yapmadıkları değil, yaptıklarıydı. Diğer bir ifadeyle, seçim mitinglerinin propaganda malzemesi CHP'nin yaptıklarıydı. Bu konuda DP İstanbul İl Başkanı Kenan Öner "*Bizim seçim propagandamız, Halk Partisi'nin bugüne kadar yaptıklarıdır.*" sözleriyle bu gerçeği açık bir şekilde ifade ediyordu (Çakırbaş, 2022: 25). DP, hürriyet ve istiklal söylemlerine vurgu yaparak CHP'nin baskıcı ve otoriter bir yönetim sergilediğini bu saatten sonra ülkeye bir kazanımları olamayacağını tam aksine gittikçe zarar verdiklerini ifade ederek ancak Demokrat Parti'nin ülkeye, demokrasi ve hürriyet getirebileceğini savunuyorlardı. Bu konuda Bayar'ın Adana mitinginde, "*Her şeyde ve her şeyde söz her zaman milletin olacaktır*" sözleri bu konuyu vurgulaması açısından önemliydi (Vatan, 30 Haziran 1946).

Radyonun Etkin Kullanımı: 1950 seçimlerinde iktidara gelmek isteyen Demokrat Parti, seçmenlere ulaşmak, onları ikna etmek için başvurduğu diğer bir araç da yayınlarıydı. Ancak tek parti iktidarı DP'nin radyodan faydalanmasından yana değildi. DP'liler radyoda yayın yapma talebinde bulunmuş ancak kendilerine radyonun devletin radyosu olduğu bahanesi sunulmuştu. DP, sıklıkla muhalefetin de radyodan faydalanması gerektiğini vurguluyordu. Bayar, Sivas'taki konuşmasında bu konuya değinerek, tüm partilerin radyodan eşit şekilde faydalanması gerektiğini belirtmiş, radyonun halkın parası ile kurulduğunu ve kullanımının sadece CHP'de olmaması gerektiğini ifade etmişti (Vatan, 27 Haziran 1947). Benzer açıklamaları Menderes de dile getirmişti. Menderes de tıpkı Bayar gibi radyonun tüm halkın parasıyla kurulduğunu altını çizmiş devletin radyosunun yalnızca CHP'nin siyasi propagandası için faaliyette bulunmaması gerektiğini vurgulayarak, kendilerinin de radyodan en az CHP kadar faydalanmaları gerektiğini ifade ediyordu. Menderes'e göre CHP'nin böyle baskıcı bir tutum içerisinde olmasının temel nedeni iktidarı kaybetme korkusuydu. DP'liler muhalefetin de radyodan faydalanmasını sağlayacak düzenlemeler gelene kadar bu tarz açıklamaları sıklıkla yapmıştı. Muhalefetin girişimleri sonuç vermiş ve 1949'da tüm siyasî partilere seçimlerden önce belli bir program çerçevesinde radyodan faydalanma hakkı verilmişti. Bu bağlamda seçime girecek tüm partiler, 4 Mayıs tarihinden sonra bir hafta süreyle 1950 tarihinden itibaren 7 gün boyunca 15'er dakikalık konuşmalarla halka hitap etme imkânı elde etmiştir (Özkan, 2019: 49).

Slogan ve Afiş: Yüz yüze iletişimde oldukça başarılı grafik çizen DP, Türkiye'nin siyasi tarihi açısından da hafızalardan silinmeyecek gelişmelere imza atmıştı. Bu seçimlerde seçim kampanyalarının Türkiye'deki ilk örnekleri ortaya çıkmıştı. DP'nin "*Yeter, Söz Milletindir!*" sloganının yer aldığı ve dur işareti yapan afişi yıllarca unutulmayacak kadar başarılı bir seçim sloganı olarak tarihe geçmişti (Aktaş, 2004: 58). Sade ve anlaşılır bir şekilde hazırlanan bu slogan, Türk siyasal hayatı ve siyasal iletişim geçmişinin ilk ve en etkili sloganlarından biri olmuştur (Özkan, 2019: 41). Söz konusu slogan yıllarca hafızalarda yer edinmiş, DP döneminden günümüze kadarki süreçte birçok siyasî parti bu slogandan ilham almış, hatta sloganı kendilerine göre güncelleyerek "*Yeter! Söz Emekçilerindir!*" ve "*Yeter! Söz Hakkındır!*" şeklinde değiştirmişlerdi. Bu seçimlerde DP'nin kullandığı bir diğer etkili sloganı ise Adnan Menderes'in ön cepheden resminin bulunduğu "*Büyük Türkiye İçin Desteğinizi İstiyorum!*" sloganıdır (Aktaş, 2004: 58). DP'nin seçim politikası bağlamında seçmenleri ikna etmek için kullandığı bir başka söylem de "*Hâkimiyet bilâ kaydüşart Milletindir*" sloganı olmuştur (İlban, 2017: 108). Tüm bu slogan ve afişler seçmenler üzerinde etkili olmuş, halkın beklentilerine yanıt vermiş, hislerine hitap etmişti.

Lider İmajları: DP'de 1946-1950 tarihleri arasında iki lider ön plana çıkmıştı: Menderes ve Bayar. Celal Bayar, tecrübeli bir bürokrat ve siyasetçiydi. II. Dünya Savaşı esnasında Yunanlılara karşı verdiği mücadelenin yanı sıra mebusluk, iktisat ve dışişleri bakanlığı yapmıştı. Milli Şef İsmet İnönü hayatta olmasına rağmen 1937 ile 1939 yılları arasında Başbakanlık görevini yürütmüş. Önemli, tecrübeli ve birikimli siyasal ve sosyal bir geçmişi olan Bayar, bu nitelikleri sayesinde halk nezdinde olumlu bir imaj bırakmıştı. Geçmişi ve tecrübesiyle güven duyulan bir isimdi. Bıraktığı izlenim olumlu yöndeydi. Özellikle 1937 yılında İsmet İnönü'ye alternatif olarak düşünüldüğü Başbakanlığa getirilmesi siyasi hayatı açısından bir köşe taşı olmuştu. Başbakanlık görevine getirilmesi demek Atatürk'e en yakın isim olması demektir. Siyasi ve bürokratik tecrübesi, Atatürk ile yakın ilişki içerisinde olması parti imajına katkı sağlamıştı.

DP'de öne çıkan ikinci isim Adnan Menderes olmuştu. Menderes, geniş topraklara sahip bir toprak ağasıydı. 1930 yılında Serbest Fırkanın Aydın il başkanlığı yapmıştı. Bayar kadar olmasa siyaset konusunda tecrübe elde etmişti. Atatürk'ün tavsiyesi ve isteği doğrultusunda 1931 yılında CHP Aydın milletvekili olarak Meclis'e girmişti. Menderes, Özellikle Mustafa Kemal'in, kendisi için "*Şayanı dikkat bir genç*" ifadesini kullandığını dile getirerek halk nezdinde imajını yükseltmişti. Atatürk'ün kendisi için sarf ettiği bu söylemden güç ve cesaret alarak seçim çalışmaları boyunca, miting alanlarında kürsülerde, toplantılarda, basında kısacası propaganda yapabildiği her alanda sık sık "*Beni Atatürk keşfetti*" söylemini kullanarak seçmenler üzerinde etkili olmaya çalışıyordu (Ertürk ve Gülsünler 2012: 93-96). Menderes, halk kitleleriyle dinamik ilişkiler kurabilen, hitap ve ikna kabiliyeti yüksek, halka karşı içten gülümseyen, halktan farkı olmayan, resmîyetten uzak, dini ve geleneksel kültüre daha sempatik yaklaşan bir liderdi. Bayar ise resmi duruşu ve ciddiyetiyle tam bir bürokrat, cumhuriyetçi ve laik bir kişilikti. Bayar oldukça sağduyulu ve sakin bir kişiliğe sahipti. Bu yönüyle Bayar DP'nin devlete yönelen yüzünü Menderes ise kitlelere yönelen yüzünü temsil ediyordu (Demirel, 2021: 105-106).

Seçim Vaatleri: DP'nin sistematik olarak vaatlerde bulunduğu ve söylem ürettiği kesimin başında işçiler, köylüler ve çiftçiler geliyordu. 1950 seçimleri öncesi, işçi konusundaki tartışmaların merkezinde, işçilere grev hakkının tanınması geliyordu. DP'nin bu konudaki tutumunu açıklayan Bayar, İstanbul'da yaptığı bir konuşmada demokrasinin ve hürriyetlerin tüm gerekliliklerini sağlayarak işçilere grev hakkı tanıyacaklarını ifade ederek işçilerin desteğini almaya çalışıyordu (Zafer, 4 Nisan 1950). Seçim tarihinin yaklaşmasıyla DP, işçilere grev hakkının tanınması hakkındaki söylemlerini yoğunlaştırmıştı. Bayar Samsun'da yaptığı konuşmada, işçilerin CHP'nin güdümünde ve vesayeti altında olduğunu, işçilerin bu vesayetten kurtulması için de DP'nin işçiye grev hakkı tanıdığını belirtirken (Vatan, 2 Mayıs 1950), DP'li bir milletvekili, CHP'nin işçiye refah sağlamak için değil; işçiyi parçalamak ve kendilerine hizmet ettirmek istediğini ifade etmişti (Vatan, 23 Nisan 1950).

DP'nin vaatlerde bulunduğu bir diğer kesim ise çiftçilerdi, o tarihlerde Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğu kırsalda yaşıyor ve çiftçilikle uğraşıyordu. Dolayısıyla DP'nin, bu kesime özgü politikalar ve söylemler üretmesi kaçınılmazdı. DP'nin köylü ve çiftçiler için iktidara gelmeleri halinde donanım, teknik bilgi ve kredi imkânının sağlanacağını, kooperatifleşmenin yaygınlaştırılacağını, kuraklığın azaltılması için mücadele edileceğini, sulama olanaklarının geliştirileceğini, tarım ve hayvancılık alanlarında verimliliğin artırılması, kaliteli tohum ve ilaç verileceğini vadedmişti. Ayrıca köylünün kereste, odun ve kömür ihtiyacını zamanında, yeterli miktarda ve düşük fiyatla temin edilmesini sağlamak için çeşitli politikalar sunacağını beyan etmişti. Bu bağlamda İçel'de köylülere hitap eden Refik Koraltan "*Dağ sizin, orman sizin, el ne karışır?*" diyerek DP iktidara gelmesi halinde orman köylüsünün ormandan istediği gibi

faйдalanabileceğine dair vaatlerde bulunuyordu (İlban, 2017: 98). DP, toplumun beklenti ve hassasiyetlerini iyi okumuş ve bu noktalara odaklanmış ve başarılı olmuştur.

Liderler ve Tanınmış İsimlerden Yararlanma: DP'liler gelecek seçimlerden zaferle ayrılacakları konusunda oldukça umutluydu. Ancak yine de işi şansa bırakmak istemiyorlardı. Bunun için de birçok önemli ismi partiye kazandırmaya çalışıyorlardı. DP'ye eski vekillerin yanı sıra bürokratlar, emekli komutanlar da katılmıştı. Nitekim Korgeneral Fahri Belen silahlı kuvvetlerdeki görevinden ayrılarak DP saflarına katılmıştı. Belen gibi tanınmış ve saygın bir askerin DP'ye katılması halk nezdinde DP'nin itibarını arttırırken, CHP'yi zayıflatmıştı (Atayakul 2007: 173). Belen'in yanı sıra Ali Fuat Cebesoy ve Yargıtay eski Başkanı Halil Özyörük gibi saygın isimler de DP'ye katılanlar arasındaydı. Bunlardan bazıları CHP'den ayrılarak DP'ye katılmıştı. Kamuoyunda tanınmış ve saygı duyulan isimlerin CHP'den ayrılıp, DP'ye katılması DP için ayrıca bir artı değer oluşturmuştu. DP saflarına katılan isimler CHP'ye eleştiriler yöneltmeyi de ihmal etmiyordu. Yargıtay Başkanı Halil Özyörük görevinden ayrılırken "*Bugün yurttta bir adalet buhranı değil, bir adalet huzursuzluğu vardır*" diye eleştirmişti. Ayrıca Halide Edip Adıvar, Hamdullah Suphi Tanrıöver gibi isimlerin de DP'ye katılmasıyla DP'yi hem yelpazesi genişlemiş hem de 1950 seçimleri için oldukça iddialı bir konuma getirmişti (Albayrak, 2004: 162).

Bağış Toplama Faaliyetleri: Demokrat Parti ilk kurulduğunda finansal açıdan büyük bir sıkıntı yaşıyordu. Seçim çalışmalarını yürütmek için yeteri kadar mali güce sahip olmayan Demokrat Parti, varlığını ikame ettirebilmek ve seçim faaliyetlerini sürdürmek için çeşitli etkinlikler düzenleyerek finansal kaynak elde etmeye çalışıyordu. Seçim harcamaları ve parti giderlerini karşılamak için halka başvurmıştı. Bu bağlamda bir eşya piyangosu etkinliği düzenlemişti. Bu etkinliği anlatmak, DP'nin ekonomik sıkıntısını gidermek için Cumhuriyet gazetesi ile görüşen Bayar "*Bu esash bir meseledir. Şöyle düşünüyorum 18 milyon içerisinde bize taraftar olacak 100 veya 200 kişi bulabiliriz. Bunlardan beşer yüz lira alsak, 100 bin lira eder ki, bununla iki sene idare ederiz.*" ifadeleriyle düzenlenen piyangodan beklentisini açıklamıştı. Bayar'ın çağrısı üzerine DP'ye 100 veya 200 değil binlerce kişi bağışta bulunmuştu. Bayar beklediğinden çok daha fazlasıyla karşılaşmış, DP'ye kısa sürede yüzbinlerce kişi hem maddi destek vermiş hem de saflarına katılmıştı. Bağış toplama etkinliği beklenenden daha fazla başarılı olmuştu. Öyle ki bu etkinlik yalnızca bağış toplama faaliyeti ile sınırlı kalmamış, DP için bir siyasi propaganda aracı haline gelmiştir. DP, bu etkinlikle hem finansal krizini çözmüş hem de CHP'den farklı olduklarını, maddi ve manevi halkın desteğine her anlamda muhtaç olduklarını anlatması açısından son derece önemliydi. Bu bağış kampanyası ile DP ve seçmenler arasındaki ilişki sarsılmaz bir nitelik kazanmıştı. Halka bu bağışlarla DP'yi bağrına basmış, sahip çıkmıştı. DP'nin destek arayan bir parti hüviyetinde olması halk tarafından takdirle karşılanmıştı. (Eroğul, 2019: 12). DP'nin hem ekonomik olarak rahatlamak hem de halka daha sağlıklı iletişim kurmak için seçtiği yöntemlerden bir diğeri ise kurban derilerinin bağışlanması kampanyasıydı. Bu bağlamda "*derilerinizi sizi kurtarmaya çalışan DP'ye veriniz*" söylemiyle partiye hem gelir elde etmeyi hem de toplumun her kesimiyle iletişim kurmayı başarmıştır (İşler, 2007: 7)

4. 1950 SEÇİMLERİ VE SONUÇLARI

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçim büyük ilgi görmüştür. Katılım oranı %89,3 olmuştur. Seçimde oyların %52,7 sini alan DP 408 sandalye kazanmıştır. Oyların %39,4 ünü alan CHP ise 69 sandalye elde etmiştir. Millet Partisi %3,1 alarak 1 milletvekili kazanırken, Bağımsızlar %4,8 alarak 9 vekil kazanmıştır (Çavdar, 2019: 20). Seçimleri Bayar önderliğindeki demokratlar kazanmış, İnönü önderliğindeki cumhuriyetçiler kaybetmişti. CHP, girdiği ilk ciddi seçimi kaybetmişti. DP'liler kazanmıştı ancak İsmet İnönü'nün görevi devretme konusunda kuşkuları

vardı (Kırış, 2021: 418). DP, seçimlerin sarhoşluğunu, CHP ise şokunu atlattıktan sonra sıra iktidar değişikliğine gelmişti. Hem CHP başkanı İsmet İnönü hem de Bayar'ın gösterdiği olgunluk ve sağduyu sayesinde iktidar el değiştirmişti. Seçim sonuçları DP için sürpriz olmuş, hazırlıksız yakalanmışlardı. Nitekim Bayar bir konuşmasında ' *iktidara geldiğimiz zamana neler yapacağımızı hangi hizmetleri öncelikle değerlendireceğimizi biliyordum ama cumhurbaşkanı kim olur kabineyi kim kurar kimler girer bunları düşünmemiştim* ' demişti (Demirel, 2012: 103).

Birçok yönüyle ilklerin yaşandığı 1950 seçimleri yıllarca tek partinin baskıcı rejiminden dolayı can çekişen demokrasiye nefes aldırılmıştı. Halka rağmen halk için felsefesinin yıkıldığı, halk iradesinin siyasi iktidara hükmettiği bir halk hareketi olmuştu. DP, siyaseti cesurca halka götürmüş, halkın oyunu almak üzere ayağına kadar gitmişti. Böylelikle siyaseti erişilmez ve ulaşılmaz bir konumdan indirip köylere, kasabalara indirmişti (Kahraman, 2010: 174-204). DP, toplumsal olanla siyasal olanı bir biriyle etkileşim haline getirmeyi başarmıştı. Bir yandan geçmiş ayıklayarak muhafaza ederken öte yandan yeniyi kabul ederken de seçici davranmış ve istediğini almıştı.

DP'nin Türk siyasal hayatına getirdiği en önemli yenilik çevreyi siyasete taşıması olmuştu. Bu gelenek sonraki süreçte de devam etmiş, çevre, siyasetin bel kemiğini oluşturmuştu. DP, kendini dinsel ve geleneksel olanla ortaya koyarak dinle toplum arasındaki hassas ilişkiyi ihya etmiş, toplumun bağlı olduğu geleneklere vurgu yapmıştı. Dinsel ve diğer muhafazakâr değerlerin koruyuculuğunu ve taşıyıcılığını üstlenerek taşranın - çevrenin temsilcisi olmuştu. DP'nin getirdiği asıl katkı muhalefetin doğmasına kaynaklık etmesi olmuştu. DP, siyasal hayatta muhalefet ve eleştiri kültürünü demokrasinin bir parçası haline getirmiş, hem halk hem de siyasi partiler muhalefet etme geleneğini DP sayesinde içselleştirmişti (Kahraman, 2012: 251-255). DP, parlamenter görünümlü yarı otoriter tek partinin baskıcı rejiminin yarattığı gerginliği lehine çevirmeyi başarmış, tek partinin ulaşmadığı ya da boş bıraktığı tüm alanları doldurarak seçmenler nezdinde güven iklimi oluşturmayı başarmıştı. Cumhuriyetin kuruluşundan 1950 yılına kadar siyasi iktidar ağırlıklı olarak ordunun yönetimi ve denetimindeydi. Ordu disiplini üstlerin verdiği emirler astlarca itiraz edilmeksizin yerine getirilirdi. Üst-ast arasındaki bu mekanik ilişki, eski ordu mensupları iktidara geldikten sonra da devam etmişti. Siyasi iktidarı kontrol eden eski ordu mensupları yönetimin halkla ilişkiler yönünü ihmal etmişti. Kendilerini üst rütbeli birer komutan, halkı da emirlerini yerine getirmek için kendilerine tahsis edilmiş birer ast olarak görme kültüründen kurtulamamışlardı. Ordu üyesi olup sonradan iktidara geçen isimler ordunun katı hiyerarşik ilişkiler içinde oluşan yönetim geleneğinden geldikleri için ve halkla iletişim ve diyalog kurmakta başarısız olmuş, halkın nabzını ölçmekte zayıf kalmışlardı. Demokrat Parti bu eksikliği çok iyi sezmiş, asker kökenli siyasetçilerin gözden kaçırdığı ya da ihmal ettiği halkla ilişkiler üzerine yoğunlaşmıştı. Toplumun beklenti ve ihtiyaçlarını iyi okumuştur. DP'de ön plana çıkan Menderes ve Bayar'ın asker kökenli olmamasının halkla dinamik ve sağlıklı iletişim kurulmasında en önemli etken olduğu söylenebilir.

5. SONUÇ

Türkiye'de demokrasinin gelişim sürecinde, çok partili hayata geçiş önemli bir evreyi simgelemektedir. CHP'den kopan bir grup milletvekili tarafından temelleri atılan Demokrat Parti henüz kuruluşunu tamamlamadan 1946 seçimlerine girmiş ve %13,1 oranında oy alarak 61 milletvekili kazanmıştır. DP, demokrasinin gelişimi ve iktidara yürüyüş yolunda başlattığı bu süreci etkin bir seçim stratejisi ve halkla ilişkiler politikaları geliştirerek devam ettirmiştir. Mitingler düzenlemiş, halkla doğrudan temas kurmuş, halkın ve ülkenin sorunlarını tespit ederek bu yönde eleştiri ve söylemlerini belirlemiştir. Toplumun nabzını iyi ölçen DP, halkın ihtiyaçlarına uygun vaatlerde bulunarak, halkı cezbetmeyi başarabilmiştir. Halkla geliştirdikleri

samimi ilişkiler halkın o güne kadar alışık olmadığı türdendi. Daha önce uzaktan ve hayranlıkla bakılan devlet adamları, parti yöneticileri, milletvekilleri ve toplumun önde gelen isimleri köy ve kasabalara giderek buradaki vatandaşların talep ve sorunlarını dinlemiştir. DP, siyaseti, vitrinin en yüksek rafından indirerek halkın ayağına götürmüştür. Tek parti rejimine karşı tartışma ve gerilim yaratmaktan çekinmeden, kararlı şekilde eleştirilerini sürdüren DP, bu duruşu sayesinde halkın güven duyduğu ve yoğun bir şekilde teveccüh ettiği parti olmuştur. DP'nin yürüttüğü seçim politikaları siyasal kültürün ve bilincin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. DP, halkı sandığa gitmeleri konusunda teşvik ederek siyasal katılımı arttırmış, gerçek bir demokrasinin hayat bulmasını sağlamıştır. Demokrasi vurgusu yaparak demokrat bir kimlik inşa etmiş, halkın siyasete olan ilgisini arttırmıştır. Türkiye'de merkez sağ siyasal kültürün oluşmasında etkin bir rol oynayan DP, halkın duyarlı olduğu konular üzerinden söylemlerini inşa etmiş, dine ait olanla geleneğe ait olanı bir potada eritmiş, halkın ortak noktalarına hitap etme konusunda başarılı olmuştur.

Demokrat Parti liderlerinin sahip olduğu özellikler de partinin imajına artı değer katmıştır. Menderes'in güler yüzlü, samimi ve mütevazı kişiliği DP'nin halka bakan yüzü olurken, Bayar'ın resmi duruşu, soğukkanlı ve sağduyulu oluşu ise devlete bakan yüzünü simgelemiştir. Bu iki farklı karakter bir biriyle uyumlu çalışarak partilerini iktidara taşımaya başarmıştır. DP, radyonun kullanılmasından gazete ve dergilere kadar birçok araçtan faydalanmıştır. Bunların yanı sıra yoğun şekilde afişler kullanarak halkı görsel anlamda da etkilemeye çalışmıştır. Bu sloganlardan en önemlisi "Yeter söz millerindir" sloganıdır. Bu slogan, yıllarca hafızalarda yer edinmiş, hatta seçim kazandıran slogan olarak nitelendirilmiştir. Bunların yanı sıra işçilere, çiftçilere, köylülere de yoğun şekilde odaklanmış, söylem ve sloganlarını bu kitleleri etkilemeye yönelik hazırlamıştır. 1950 seçimlerine yaklaşırken halkla iletişimde kullanabileceği tüm yollara başvurmuş ve başarılı olmuştur. Halkın oyunu almadan önce onların kalbini almayı başarmıştır. 1950 seçimlerinde oyların %52,7 sini alarak 408 milletvekili kazanmıştır. Bu sonuçla yıllarca verdiği mücadele ve emeğinin karşılığını almıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (2020). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. 17. Baskı, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Ahmad, F. (2015). *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*. 5. Baskı, İstanbul: Hil Yayınları.
- Aktaş, H. (2004). Partilerin Seçim Kampanyaları Örneğinde Siyasal İletişim. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasal Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Ankara: Phoenix Yayınları,
- Atayakul, F. A. (2007). *Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)*. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atılğan, G., Aytekin, E.A, Ozan, E., D. Saraçoğlu, C. Şener, M. Uslu, A ve Yeşilbağ, M. (2019). *Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Siyasal Hayat*. 3. Baskı İstanbul: Yordam Yayıncılık.
- Balcı, M. (2018). Demokrat Parti'yi İktidara Taşıyan Seçim Sistemi. *Journal of Social Sciences*, 17(2), 691-700.
- Batu, M., Yanık, A ve Tos, O. (2021). İdeolojik Bir Söylem Olarak Slogan Üzerine Düşünmek: Türkiye'de Mart 2019 Yerel Seçimlerinde Kullanılan Parti Sloganları Üzerine Kıyaslayıcı Bir Analiz. *Erciyes İletişim Dergisi*, 8(1), 257-275.

- Börklüoğlu, L. (2020). *Tanzimattan Günümüze Türk Siyasal Hayatı*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Cambridge Dictionary, 2023. Erişim Adresi: <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/temel-ingiliz-ingilizcesi/slogan>. (Erişim Tarihi: 01.01.2024)
- Cumhuriyet (1950, 2 Mayıs). *Yargıtay Başkanının Adaylığı...*
- Cumhuriyet (1950, 7 Mayıs). *Celal Bayar Elâzığ'da Dün Bir Konuşma Yaptı*.
- Cumhuriyet, (1946, 30 Nisan). s. 1-2.
- Çavdar, T. (2019). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*. 6. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Çakırbaş, A. (2022). Demokrat Partinin Milletvekili Seçimlerinde Kullandığı Propaganda Çalışmaları ve Propaganda Araçları. *XVIII. Türk Tarih Kongresi*, (C. IX, S. 21-45), Ankara: TTK Yayınları.
- Demirel, T. (2021). *Türkiye'nin En Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eroğul, C.(2019). *Demokrat Partinin Kuruluşu ve İdeolojisi*. İstanbul: Yordam Yayıncılık.
- Foucault, M. (2005). *The Order of Things an Archaeology of The Human Sciences*. New York: London and New York Press.
- Gülsünler, M. E ve Ertürk, H. A. (2012). Demokrat Parti'nin 1946 - 1950 Yılları Arasındaki Halkla İlişkiler Stratejileri. *Selçuk İletişim*, (7)3, 90-99.
- Günay, D. (2013). *Söylem Çözümlemesi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim A.Ş.
- Güven, S. ve Özkan, S.H. (2023). Demokrat Partinin İktidara Gelişinde Basının Rolü (1950 Seçimleri Basın Faaliyetleri). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 115-141.
- İlban, S. (2017). Demokrat Parti'nin 1950 Seçim Propagandası. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İskender, T. (2018). Demokrat Parti'nin Seçim Sloganları ve Propagandalarının Türk Siyasal Kültürüne Etkileri (1946-1957). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- İşler, E. K.(2007). Demokrat Parti'nin Halkla İlişkileri Üzerine Bir İnceleme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 24, Kış-Bahar, 111- 128.
- Kahraman, H. B. (2010). *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi I*. 1. Baskı, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Kahraman, H. B. (2012). *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi II*. 1. Baskı, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Karpat, K. (2019). *Osmanlı'dan Günümüze Asker ve Siyaset*. 2. Baskı İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kırış, Ö. Y. (2021). Türk Siyasi Tarihinde 1950 Seçimleri Sürecinde Söylem ve Tartışmalar. *Belgi Dergisi*, (22) yaz, 399-424.
- Kırkpınar, L. (2002). Demokrat Parti ve Muhalefet Stratejisi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (1), 85-98.
- Kohli, C., Leuthesser, L ve Suri, R. (2007). Got Slogan? Guidelines For Creating Effective Slogans. *Business Horizons*, 50(5), 415-422.

- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education (second edition)*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers
- Milliyet, (1975, 15 Ocak). ss. 1-2.
- Özkan, N. (2019). *Türkiye ve Dünyadan Örneklerle Seçim Kazandıran Kampanyalar*. İstanbul: Mediacat Yayınları.
- Sözen, E. (2014). *Söylem - Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. Ankara: Birleşik Yayınları.
- Şahin, E ve Tunç, B. (2015). Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP – CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947). *Sosyal Ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, (2), 31-69.
- Vatan (1947, 27 Haziran), *DP Dün Sivas'ta Kalabalık Miting Yaptı*.
- Vatan (1948, 8 Temmuz).ss.1.
- Vatan (1950, 2 Nisan), *DP Kongresi Dün Toplandı*.
- Vatan (1950, 23 Nisan). ss.1.
- Vatan (1950, 26 Mart). ss.1.
- Vatan (1946, 30 Haziran). ss. 3.
- Zafer (1947, 4 Nisan). *Bayar, İşçileri Unutmadık Dedi...*